

Asia: VN/2801/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi jätelain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Laki jätelain muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

15 §. Jätteiden lajittelu- ja erilliskeräysvelvollisuus

Kaupan liitto pitää tärkeänä ja kannatettavana periaatetta, jonka mukaan jätteiden lajittelu toteutetaan jatkossa järjestetyn erilliskeräyksen mukaisesti. Tämä muodostaa keskeisen edellytyksen EU:ssa asetettujen kunnianhimoisten kierrätystavoitteiden saavuttamiselle. Kierrätystavoitteiden laskennassa olennaista on kerättävä tilastointitietoa, joka on ajantasaista, laadukasta sekä vertailukelpoista. Kaupan liiton näkemys on, että tulee pikaisesti laatia yhdenmukaiset tulkintaohjeet EU-tasoisille harmonisoiduille ohjeille siitä, mikä jäte on kierrätettyä ja mikä taas ei. Kansalliset erityispiirteet tulee ottaa huomioon kierrätettävyyttä määritettäessä.

Samalla erilliskeräyksen minimitasoa koskevassa sääntelyssä on tarpeen huolellisesti arvioida sääntelyn kustannusvaikutukset sekä siitä saavutettavat ympäristöhyödyt. On huomioitava, että kotitalouksien osuus Suomessa syntyvästä jätteestä on kokonaisuudessaan varsin rajallinen; vuonna 2023 sen osuus oli 1,3 prosenttia. Eri asiakastilojen asiakasroska-astioihin päätyvän jätteen määrä tästä kokonaisuudesta on käytännössä minimaalinen. Asiakasroska-astioita ei voi kohtuudella edellyttää tarjottavan erillisinä eri jätelajeille, vaan niiden tulee jatkossakin olla sekajätettä varten.

Sääntelyn kehittämisessä on tärkeää varmistaa, että ratkaisut tukevat tehokasta materiaalien erilliskeräystä ja kierrätystä kokonaisuutena sekä ovat käytännön toteutuksen kannalta toimivia ja kustannustehokkaita eri toimijasektoreille. Tässä tilanteessa asiakasroskien erilliskeräysvelvoitteen kustannukset muodostuisivat toimijoille suhteellisesti tarkasteltuna merkittäviksi suhteessa saavutettaviin hyötyihin. Tämän vuoksi Kaupan liitto pitää tärkeänä, että sääntelyn mitoituksessa huomioidaan kustannustehokkuus sekä toimenpiteiden tosiasiallinen ympäristövaikuttavuus.

Kaupan liitto pitääkin tärkeänä, että asetustasolla asiasta tarkemmin säädettäessä huomioidaan tapauskohtaisesti, miten lajitteluelvoite kannattaa eri tapauksissa toteuttaa huomioiden toiminnan

hyödyt ja kustannukset. Esimerkiksi kaupan ja elintarviketeollisuuden pakattu biojäte kannattaa tulevaisuudessakin erotella pakkauksista muualla kuin toimipisteissä. Pakkausten poistaminen kaupan ja elintarviketeollisuuden biojätteestä tulee tehdä keskitetysti siellä missä se on sekä taloudellisesti että operatiivisesti tehokkainta eli käsittelylaitoksissa. Myymälässä erottelu ei ole tehokasta, kuten Päivittäistavarakauppa ry selkeästi tuo lausunnossaan kustannuslaskelman avulla esiin.

Myös jätelain 15 pykälään esitetty lisäys erilliskeräyksestä jätteestä terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan ehkäisemiseksi on perusteltu, kunhan asetustasolla huomioidaan, että terveydelle ja ympäristölle aiheutuvaan vaaraan vaikuttaa lajittelun ja erilliskeräyksen lisäksi moni muukin asia.

Kierrätyslannoitteiden laadulle on tärkeää määrittää Suomessa kriteerit, joiden avulla voitaisiin varmistaa, ettei niistä aiheudu terveydelle tai ympäristölle vaaraa tai haittaa, eikä esimerkiksi pelloille päädy muovijätettä. Näiden kriteerien pohjalta voitaisiin määritellä, mitä syötteitä kierrätyslannoitteiden tuotantoon voidaan ohjata.

15 c §. Kielto kerätä kierrätyskelpoista tai uudelleenkäytön valmisteluun soveltuvaa jätettä energiajätteenä

Energiajäte sisältää tällä hetkellä merkittäviä määriä kuitu- ja muovipakkauksia, jotka yritysten sekä hallinto- ja palvelukiinteistöjen tulisi jäteasetuksen erilliskeräysvelvoitteiden mukaisesti kerätä erillään muista jakeista.

Tältä osin energiajätteen keräyksen rajoittaminen tai kieltäminen voi olla perusteltua erityisesti muovipakkausten erilliskeräyksen ja kierrätyksen tehostamiseksi. Muovipakkausten kierrätyksessä Suomella on edelleen haasteita, ja ehdotetut kehitystoimet ovat keskeisiä myös EU:n jäsenmaille asetettujen kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi.

21 a §. Kiinteistön haltijan tiedonjakovelvollisuus

Kiinteistönhaltijalle esitetty tiedottamisvelvollisuus jätteiden lajittelusta on Kaupan liiton näkemyksen mukaan kannatettava uudistus. Jätteiden lajittelu jää tällä hetkellä liian usein toteutumatta, mikä osaltaan vaikeuttaa yhdyskuntajätteen ja erityisesti muovipakkausjätteen kierrätystavoitteiden saavuttamista.

Kiinteistönhaltijalla on keskeinen rooli arjen toimintaympäristössä, mikä tekee siitä luontevan ja vaikuttavan kanavan jätehuoltoon ja lajitteluun liittyvän tiedon välittämisessä. Tämän vuoksi kiinteistönhaltijoiden roolin vahvistaminen tiedottamisessa voi osaltaan parantaa lajittelun toteutumista ja edistää kustannustehokasta kierrätystavoitteiden saavuttamista käytännön tasolla.

21 b §. Jätehuoltopalveluiden laatuvaatimukset ja palveluita tarjoavan neuvontavelvollisuus

Jätehuoltopalveluiden tarjoaja on jätteen haltijalle keskeinen ja usein lähin asiantuntijataho, jolla on ajantasainen tuntemus jätteiden synnyn ehkäisyä sekä kierrätystä koskevasta lainsäädännöstä ja viranomaisvaatimuksista. Jätteen haltijoilla ei useimmiten ole vastaavaa asiantuntemusta näistä velvoitteista.

Tämän vuoksi on tärkeää varmistaa, että jätehuoltopalveluiden tarjoajat tuottavat ja tarjoavat ainoastaan voimassa olevan sääntelyn ja määräysten mukaisia palveluita. Jätehuoltojärjestelmän monimutkaistuesssa on lisäksi perusteltua, että palvelukokonaisuuteen sisällytetään riittävä neuvonta jätteiden erilliskeräyksestä ja lajittelusta, jotta velvoitteiden noudattaminen on selkeää ja käytännössä toteuttamiskelpoista kaikille osapuolille.

22 §. Valtion viranomaiset

-

57 §. Tuotteen jakelijan tiedottamisvelvollisuus

EU:n ekosuunnitteluasetus tähtää tuotteiden elinkaaren pidentämiseen muun muassa korjattavuutta edistämällä. Samoin niin sanotun right to repair -direktiivin tavoitteena on varmistaa, että kuluttajilla ja yrityksillä on aiempaa paremmat mahdollisuudet korjauttaa tuotteita helposti ja kohtuullisin kustannuksin.

Kaupan liitto katsoo, että kansallisen sääntelyn osalta olisi perusteltua edetä maltillisesti ja arvioida ensin mainittujen EU-säädösten vaikutuksia ennen uusien velvoitteiden käyttöönottoa. Näin voidaan varmistaa sääntelyn johdonmukaisuus sisämarkkinalla ja välttää päällekkäistä tai ristiriitaista sääntelyä. Jakelijoille ei tule kohdentaa uusia tuote- ja pakkauskohtaisia velvoitteita ennen kuin EU-tason ekosuunnittelua ja tiedonvälitystä koskevat vaatimukset ovat yhdenmukaisesti sovellettavissa ja toiminnassa sisämarkkinalla. Muutoin riskinä on vastuiden epäoikeasuhtainen kasautuminen toimitusketjun loppupäähän.

Lisäksi on syytä huomioida, että jakelijat eivät valmista tuotteita, vaan valmistajilla on lähtökohtaisesti paras tieto tuotteiden korjattavuudesta ja uudelleenkäyttömahdollisuuksista. Tässä valossa on tärkeää arvioida velvoitteiden kohdentumista tarkoituksenmukaisesti. Nykyisessä ehdotuksessa valmistajille ei kuitenkaan esitetä vastaavaa tiedotusvelvoitetta, mitä voidaan pitää sääntelyn kokonaisuuden kannalta epäjohdonmukaisena.

93 §. Jäteneuvonta ja -tiedotus

-

100 §. Ilmoitus keräystoiminnasta jätehuoltorekisteriin

-

121 §. Velvollisuus laatia siirtoasiakirja

-

122 §. Tiedonsaantioikeus

-

124 §. Tarkastukset ja valvontasuunnitelmat

Vaatimus, jonka mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tulee valvoa suunnitelmallisesti hallinto-, palvelu- ja elinkeinotoiminnalle asetettujen erilliskeräysvelvoitteiden toteutumista, on Kaupan liiton näkemyksen mukaan erittäin kannatettava.

Säännöllinen ja suunnitelmallinen valvonta tukee osaltaan velvoitteiden yhdenmukaista toimeenpanoa sekä edistää jätehuoltoa koskevan sääntelyn tavoitteiden saavuttamista käytännön tasolla.

Voimaantulosäännös

-

Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Toimet, joilla voidaan vahvistaa LVV:n edellytyksiä varmistaa, että kaikki tuottajavastuulliset yritykset – mukaan lukien ulkomaiset etämyyjät – huolehtivat lakisääteisistä velvoitteistaan, ovat Kaupan liiton näkemyksen mukaan erittäin tarpeellisia.

On tärkeää, että viranomaisilla on riittävät ja vaikuttavat keinot tunnistaa mahdolliset vapaamatkustajat sekä varmistaa velvoitteiden asianmukainen täyttäminen. Muutoin riskinä on markkinoiden vääristyminen ja se, että kiristynyt tuottajavastuulainsäädäntö voi käytännössä muodostaa kilpailuetua niille toimijoille, jotka eivät noudata sääntelyä.

Muuta huomioitavaa

Mahdolliset muut huomiot hallituksen esitysluonnokseen

Kaupan liitto jakaa hallituksen näkemyksen lisätoimien tarpeellisuudesta kierrätyksen edistämiseksi, erityisesti yhdyskuntajätteen ja muovipakkausjätteen osalta. Samalla pidämme tärkeänä, että toteutettavat toimenpiteet ovat mahdollisimman vaikuttavia ja kustannustehokkaita. Suomen

nykyisessä taloudellisessa tilanteessa on perusteltua kohdentaa toimet siten, että ne tuottavat todellisia ympäristöhyötyjä ja edistävät tavoitteiden saavuttamista mahdollisimman tehokkaasti.

Kaupan liitto on esittänyt useita uusia vaatimuksia elinkeinoelämälle kierrätyksen edistämiseksi, ja pidämme myönteisenä, että osa näistä ehdotuksista on huomioitu hallituksen esitysluonnoksessa.

Kansallista sääntelyä kehitettäessä on lisäksi tarkoituksenmukaista ottaa huomioon hallituksen esityksessä esiin tuodut keskeiset taustatekijät:

- Merkittävä osa EU:n jäsenvaltioista on European komission rikkomusmenettelyssä kierrätystavoitteiden saavuttamatta jäämisen vuoksi. Esimerkiksi kaikki 27 jäsenvaltiota ovat tällä hetkellä rikkomusmenettelyn kohteena sähkö- ja elektroniikkalaiteromun (SER) keräysasteen saavuttamatta jäämisen vuoksi. Tässä tilanteessa on perusteltua tarkastella asiaa kokonaisuutena ja välttää ylireagointia kansallisessa sääntelyssä.
- Lisäksi SER-keräysasteen laskentamenetelmään liittyy tunnistettuja haasteita, esimerkiksi uusien laitteiden markkinoille tulon vaikutus laskentaan. Näitä rakenteellisia kysymyksiä olisi tärkeää tuoda aktiivisesti esiin EU-tasolla, jotta sääntelyn tavoitteet ja mittarit vastaavat mahdollisimman hyvin todellista kehitystä.
- Yhdyskuntajätteen kierrätysaste nousi 48 prosenttiin vuonna 2024, mikä viittaa siihen, että toteutetut lajittelun tehostamistoimet alkavat tuottaa tulosta ja kehityssuunta on oikea.
- Vuoden 2021 jätelakiuudistuksessa toteutetut biojätteen erilliskeräysvelvoitteiden tiukennukset tulivat täysimääräisesti sovellettaviksi siirtymäaikojen jälkeen 19.7.2024 alkaen. Näin ollen uudistuksen vaikutukset biojätteen erilliskeräykseen ja yhdyskuntajätteen kierrätykseen eivät vielä näy täysimääräisesti vuoden 2024 tilastoissa, eivätkä siten ole tullut huomioiduksi jätelain muutosehdotuksessa.
- Pakkausjätteen kokonaiskierrätysasteen nostaminen yli viidellä prosenttiyksiköllä vuoteen 2025 mennessä ja kymmenellä prosenttiyksiköllä vuoteen 2030 mennessä on haastavaa, ja tavoitteiden saavuttaminen on pitkälti riippuvainen erityisesti puupakkausjätteen kierrätyksen kehittymisestä.

Perustelujen kappaleessa 5.1.1.3 viitataan Kiertotalouslakityöryhmän mietintöön ja todetaan, että kiinteistöittäisen erilliskeräyksen laajentamisella tai aluekeräysverkoston merkittävällä tihentämisellä voi olla ratkaiseva vaikutus lajitteluaktiivisuuteen.

Kaupan liitto haluaa tältä osin tuoda esiin, että työryhmän tuottajavastuujaoksessa asiasta käytiin useaan otteeseen perusteellista keskustelua. Käytettävissä oleva tilastoaineisto ei osoita, että kiinteistöittäisen keräyksen laajentaminen lisäisi lajitteluaktiivisuutta merkittävästi.

Samanaikaisesti on huomioitava, että kiinteistöittäisen keräyksen laajentaminen kasvattaa merkittävästi pakkausten tuottajavastuun kustannuksia. Näin ollen sääntelyn jatkovalmistelussa tulisi arvioida vaihtoehtoisia ohjauskeinoja, jotka kannustavat kierrätettäviin pakkausratkaisuihin arvoketjun alkupäässä sen sijaan, että kustannuksia kasvatetaan keräys- ja raportointivelvoitteilla. Yleisestikin lainsäädännön jatkokehittämisessä tulisi ensisijaisesti nojautua EU-tason yhdenmukaisiin ratkaisuihin ja vaikutusarvioituihin ohjauskeinoihin. On tärkeää varmistaa huolellisesti toimenpiteiden kustannusvaikuttavuus, oikeasuhtaisuus sekä niiden todelliset ja selvityksin osoitetut vaikutukset keräyksen saantoon sekä lajitteluaktiivisuuteen.

Päivittäistavarakaupassa jätteiden lajittelu on osa normaalia toimintaa ja sitä pyritään tekemään mahdollisimman tehokkaasti. Kaupan ala on tehnyt jo pitkään työtä energia- ja sekajätteen määrän vähentämiseksi. Kaupan toimiala on sitoutunut edelleen vähentämään jätteiden määrää ja tehostamaan lajittelua. Tämän takia toivomme, että perusteluissa sivulla 22 oleva maininta, että ”Yhdyskuntajätteen keräys energiajätteenä on yleinen toimintatapa muun muassa päivittäistavarakaupan alalla”, poistettaisiin.

Ola Marja
Kaupan liitto